

Richard Corben: Rodo
Tallaita ilmeitä että kyllä
näe Vallejon naisia.

Naisia ja naisen kuvia Science fictionissa

LEENA PELTONEN

Kertovisko asut jotakin sukupolven eriläisistä
tarkennuksista, vai pyrkivätkö ne viittaamaan joihinkin
toimerkkuksiä?

Science fiction -lehden toimittajana olen toisinaan ja toistuvasti joutunut erinäisten kuvittajien ja sarjakuvapiirtäjien kanssa napit vastakkain. Syynä on ollut se, että heidän piirtämillään naisahmoilla ei ole ollut yllään kylliksi kangasta ommella nappeja.

Hämmästyneet ja loukkaantuneet piirtäjät ovat selittäneet minulle, että ei kai tässä kukaan puolipukeisia naisia huvikseen piirrä. Tradition musertava paine vain pakottaa siihen, estää piirtäjää toimimasta itsenäisesti ja käyttämästä järkeä. Sen takia naispuoliset ammattisotilaat pukeutuvat kuin uimaopettajat. Siksi uutta planeettaa tutkivan retkikunnan miehillä on haalarit ja naisilla bikinit. Siksi miespuoliset velhot verhoutuvat hupulliseen viittaan ja naispuoliset kietäisevät lanteilleen sifonginriekaleen. Ainahan niin on ollut. Siksi niin täytyy olla edelleenkin. Ei sille mitään mahda.

Totta onkin, että niin on ollut jokseenkin tietoisuuden alusta asti. Näin muistelee amerikkalainen kirjailija ja toimittaja Marion Zimmer Bradley värähtäviä si-harrastustaan hamilla pulp kaudella:

"Kun" olen nuori tyttö ja juuri alkanut lukea science fictionia ja fantasiaa seikkailulehdistä, oli kansikuvana poikkeuksetta nuokasti vaateutettu neitonen, jota mukosilmäinen hirviö siimaili himokkaasti – tai näkösään.

Tämä vähäpukainen neito oli syynä siihen, että vanhempani panoksivat lukuharrastustani. Turhaan yritin selittää, että tarinat olivat poikkeuksetta yhtä puhdasmielisiä kuin Elsie Dinsmore, ja ne vastasivat aina: "Miksi niihin sitten on laitettu tuollaiset kannet?" Minulla ei ollut siihen vastausta silloin, eikä minulla ole

vastausta nyt, paitsi kenties se, että noin päivinä fantasiakirjallisuuden lukemista pidettiin epämiehekkäänä, ja seksikäs nainen kannessa merkitsi, että mies saattoi muiden nähdä lukea sitä joutumatta pikin kohteeksi, koska selvästikin luki miehekästä kamaa täynnä seksiä ja verenhimoa."

Kuva myy, sana turmelee

Kansikuvat olivat epäilemättä suurin teittu houkuttamaan kohderyhmäksi maanteltyjä poikia ja nuoria miehiä. Tieteiskirjallisuudesta kiinnostuneelle naiselle ne vastaavasti tekivät asian mahdollisimman hankalaksi. Kummitasakin tapauksessa kannon antamat vihjeet olivat yhtä harhaanjohtavia, kuten Bradley jo nuorella iällä oli todennut.

Kannen kääntämisen jälkeen koko asennotumainen seksiin nimittäm muuttui täysin. Julkaisijoissa heräsi siinä kohdassa suuri huoli lukijakunnan moraalista. Surkuhupaisat tarinat kertovat, kuinka kustannustoimittajat huolekkaasti seuloivat kaiken turmiin vivahtavan st-tarinoista. Esimerkiksi "rinta" oli aivan liian rivo sana esiintymään noissa rynnästytoilla päällystetyissä lukemistoissa. Kertotaan myös monia legendoja siitä, kuinka tyrttyneet

Richard Corben: Rowll
Corbenin kyydissä joko ovisy tai sitten ei.

kirjailijat kehittivät mitä ihmeellisimpiä eufemismeja ujuttaakseen ne kustannusvirkaillan suurennuslasin alla.

Naisen paikka on hautomossa

Anatomiansa osien moraalisen arveluttavuuden takia, tai jostakin muusta syystä, oli naisten esiintyminen pulp-kauden (1920-30-luvun) ja kultakauden (1940-50-luvun) tieteisjulkaisuissa erittäin rajallista ja rajoitettua. Siitä tuolloinkin katsoi muuan huolestunut lukija aiheelliseksi varoittaa *Wonder Stories* -lehteä sen edustamaan älyllisesti haastavaan kirjallisuuden lajiin hiipineestä uhkasta, naisahmoista tieteiskertomuksissa, jotka varmaan karkoittaisivat kaikki intellektuellilukijat.

Sikäli kyseinen kirjoittaja ei vallon väärässä ollutkaan, että noiden aikojen sf-kirjallisuuden naisahmot eivät juuri tarinan älyllistä tasoa nostaneet. Joillakin planeetoilla hallitsi uhkea amatsonikuningatar, mutta sankari kyllä palautti viipymättä patriarkaalisen komennon. Hullun tiedemiehen kaunis tytär pääsi toisinaan retkikunnan mukaan keittämään kahvia ja kirkumaan. Joskus sankarilla oli Mina Harker-tyyppinen urhea pikku vaimo, jolle viisaat miehot saivat selittää tärkeitä asioita riittävän helppotajuisessa muodossa.

Seksin käsitteleminen ei näissä oloissa todellakaan ollut erityisen eksplisiittistä. Nuoruusvuosiensa ikuisesti vastaamattomaksi jäänyt kysymys oli, kuinka Burroughsin Marskirjojen John Carter ja Dejah Thoris käytännössä toteutivat interplanetaarisen aviosuhteensa. Jotenkin he sen selvästi tekivät. Siitä oli todisteena heidän yhteisesti maailmaan saattamansa muna, josta haudottiin Heliumin prinssiä.

Seksivallankumoustaakaan eivät kuvat kumarru

Philp José Farmer järjesti vielä paljon merkittävämpiäkin liittoja 1950-luvun novellissaan *Lovers* ja novellisarjassaan *Strange Relations*. Theodore Sturgeon pysytteli enimmäkseen ihmisten välisissä suhteissa, mutta käsiteli niissä tabuja ennennäkemättömällä tavalla. Aikuinen seksi alkoi soluttautua science fictioniin.

1960-luvun uuden aallon myötä tulivat naiskirjailijat. Samoin tulivat yhteiskunnalliset kysymykset, ihmistieteet, myyttiset aiheet, kriittisyys teknologiaa kohtaan. Tulivat myös feminismi, moniulotteisemmat naisahmot ja heille koskeisemmat tehtävät sf-kirjojen lehdistä. Lehdistä siis. Kannessa tehtävät pysyivät samoina: viestiä miehille tarkoitettua kirjallisuudesta, kertoa naisen roolin seksipainotteisuudesta. Johtavan feministikirjailijan Joanna Russin pääteoksen *Female Man* (suom. *Naisten planeetta*) amerikkalaisen pokkarilaitoksen kannessa vuodelta 1975 kuori galaktinen sulotar viimeisiä vetimiä yltään, ja saman kirjailijan suomeksi ilmestyneen *Piknikki paratiisissa* kansikuva on sananmukaisesti kopioitu shampoomainoksesta.

Seksistä ja seksismistä

Niinpä niin. Tietysti tähän voitaisiin sanoa, ettei science fiction ja fantasia muutenkaan pyri päättömään realismiin. Että sellaista nimekkäiden kuvittajien, kuin esim. Frank Frazettan, Boris Vallejon, Rowena Morrillin ja Richard Corbenin toissa on paljon muutakin epärealistista ja outoa kuin vain naisten asunvalinta. Sargen toita.

Mutta tästä pääsemme vihdoin perimmäisen kysymyksen äärelle. Eihän kaikessa edel-

Kielinera avaruuskapteeni Hytra Wong ergonomisessa virka-asussaan. Kansi ei taatusti vastaa vähäkään hienon kirjan sisältöä.

Metsästysmuotia vuodelta 1982.

Bikinisuinen tyttö kuului sf-lehden kanteen vuonna 1950. Syysmaalle lehteen hänellä ei juuri ollutkaan pääsyä.

läösitetystä kuvitusperinteestä mitään esteettisesti kestävämpää ole. Pahaksi sen tekee sen jatkuvasti toistama viesti, että seksi on nimenomaan miehiä varten, ja naiset ovat ensisijaisesti sen harjoittamiseen tarvittavaa välineistöä. Ja kääntäen, miehellä voi olla monenlaisia tehtäviä ja rooleja, kun taas naisella seksuaalinen funktio ylittää, ohittaa ja jyrää kaiken muun. Tällaista sanotaan seksismiksi. Seksi on ihan eri asia.

Katsokaapa joitakin Frazettan töitä. Hänen naisväellään on yleensä ihan yhtä oudot asut kuin kaikilla edelläesitettyillä. Mutta, eläkään se pieni ero, Frazettan miehet hankkivat kampaansa samasta mallistosta! Se nyt vain on Frazettan maailman vallitseva muoti, eikä jotakin, millä naiset työnnettään toiseen kategoriaan. Sitäpaitsi hänen työllään on aina jotakin kiireellistä tekemistä niin, etteivät he jouda poseeraamaan passiivisina niinkuin Vallejon ja valitettavasti myös Morrillin silkoiset hietömät, verettömät, sieluttomat naiset.

Lähestulkoon samaa voisi sanoa Richard Corbenista, paitsi että hän vie kaiken niin suuriin äärimmäisyyksiin, hyvän ja huonon maun tuolle puolen niin kauas, että rinnastuk-

set joihinkin pulp-kausiin tuntuvat mielettömiltä. Ja vielä – paistuteltuaan kaiken, aivan kaiken, suunnattomien, vieraannuttavien mittasuhteisiin hän onnistuu antamaan niin hirviöilleen kuin naisilleenkin sellaisen inhimillisyyden pilkahduksen, joka monien sovinnaisempien piirtäjien töistä puuttuu.

Saarnan loppu

Edes fantasian maailma, science fictionista puhumattakaan, ei saa olla epäjohdonmukainen. Kirjoittaja ja piirtäjä voi valita mitkä olosuhteet ikinä tahtoo, mutta ne koskevat sitten kaikkia niiden piirissä eläviä. Jos normaali ihmisenäinen kekkuloi pronssibikineissä seudulla, jossa normaali ihmismies käännyttyä susiturkkiin, on kysymyksessä samantainen asiatilanne, kuin painovoima koskisi väin joka toista esinettä.

Science fiction väittää olevansa "muutoksen kirjallisuutta". Se julistaa spekuloidensa uusilla mahdollisuuksilla, rohkeasti irrottautuvansa itsestäänselvistä pidetyistä ajatusmalleista. Se motto EI OLE: Näin täytyy tehdä, koska näin on aina ennenkin tehty. Ettäs tiedätte. :iii